

UTENRIKSDEPARTEMENTET

Nynorsk

Sámegiella

Lytt til teksten 

Normalvisning

Lignende dokumenter

Oversiktsrapport Bolivia, juli 2006

Sammendrag

Et halvt år etter at Evo Morales Ayma ble innsatt som Bolivias president, begynner resultatene å synes, men Bolivia er blitt mer polarisert. Presset fra de sosiale sektorene og organisasjonene som brakte Morales og MAS fram til valgseier er tydelig. Morales ga tilsvar først ved nasjonaliseringen av landets gass- og oljeressurser 1. mai i år, dernest ved valg til grunnlovsgivende forsamling i juli, og planlegger nå lanseringen av en storstilt jordreform i august. I tillegg har regjeringen lagt frem en nasjonal utviklingsplan der staten skal ha en sentral og koordinerende rolle også ovenfor utenlandske givere. Nasjonaliseringen av olje- og gassektoren har så langt ført til de kraftigste reaksjonene utenfor landets grenser, særlig i Brasil grunnet brasilianske Petrobras store investeringer og interesser i Bolivias gassektor. Båndene til Chavez i Venezuela er sterke og kritiseres kraftig fra opposisjonen i Bolivia. I egenskap av å sitte på Sør-Amerikas nest største gassreserver, nyter Bolivia godvilje fra sine søramerikanske naboer. Forholdet til USA er anstrengt, men Bolivias behov for en ny ATPDEA (Andean Trade Promotion and Drug Eradication Act) når den gjeldene avtalen utløper i desember, har fått Morales til å love reduksjoner i dyrkingen av kokablader. Det er likevel høyst usikkert om USA er villig til å inngå en ny avtale, da de primært ønsker en generell bilateral frihandelsavtale.

Den politiske situasjonen

Med det sterkeste resultatet fra et presidentvalg noensinne i Bolivia, inntok Evo Morales Ayma fra Bevegelsen for sosialisme (MAS) presidentembetet i Bolivia 22. januar 2006. Foreløpig har dette gitt en viss stabilitet etter en politisk turbulent periode, der to presidenter måtte gå av som følge av omfattende folkelige protester i oktober 2003 og juni 2005.

Morales og hans regjering har det siste halvåret vært under sterkt press fra to hold. På den ene side de mange organisasjoner og sektorinteresser som MAS er sammensatt av og støttet seg på gjennom valgkampen. Disse krever nå resultater. Morales var selv en del av denne protestkulturen, og vet at den kan komme til å slå tilbake som en bumerang. Selv om han roses for å ha brakt stolthet til urfolkskulturene, som tradisjonelt har hatt lav status i Bolivia, og har satt urfolkens problemstillinger på toppen av den politiske agendaen, kreves konkrete resultater. Den tradisjonelle makteliten i Bolivia frykter på sin side for den private eiendomsretten, sine politiske og juridiske privilegier, og ser innflytelse fra de mest radikale venstrekreftene i Latin-Amerika som en trussel. Fra denne kanten kritiseres Morales for å ikke ha klart overgangen fra aktivist til statsmann, for sine stadige uvørne uttalelser, og for en tendens til maktsentralisering. Hans regjering kritiseres for manglende

styringsevne og svært utradisjonelle fremgangsmåter. Hittil har nok kravene fra MAS sine sympatisører vært de mest akutte, siden den organiserte politiske opposisjonen er splittet og relativt svak. De tradisjonelle politiske partiene ble så godt som utradert i valget i desember 2005.

MAS gikk til valg på nasjonalisering av naturressurser, radikal omfordeling og større respekt for urbefolkningen og forsvar for den tradisjonelle produksjonen av koka. Samtidig har den nye regjeringen sagt at reformene skal respektere nasjonale og utenlandske investorers behov for fortjeneste siden Bolivia trenger partnere. Morales understreker at samarbeidet må gi betydelig større utbytte til det bolivianske folk enn hittil.

Nasjonalisering av olje- og gassressursene

Med nasjonalieringen av 1. mai 2006 svarte Morales til sitt viktigste valgløfte. Tid, sted og retorikk tyder på at beslutningen om nasjonaliseringen er tatt på innenrikspolitisk grunnlag. Presidenten valgte den symboltunge 1. mai for å understreke sin arbeiderprofil. Stedet for lanseringen, San Alberto-raffineriet, sendte også klare signaler: Raffineriet ligger i provinsen Gran Chaco i Tarija fylke hvor sterke krefter ønsker større uavhengighet fra den bolivianske staten. Utplasseringen av militære ved alle de 56 utenlandske raffineriene ble av utenlandske observatører også opplevd som et sterkt virkemiddel. Innenrikspolitisk føyer det seg inn i rekken av fremstøt Morales har gjort for å skape lojalitet til regjeringen fra militæret. Dekretet i seg selv går ikke særlig lenger enn energiloven av mai 2005, som i realiteten var en lov om nasjonalisering. Dekretet innebærer statlig overtakelse av landets gassreserver; gir internasjonale olje- og gasselskaper 180 dager på å reforhandle kontraktene sine; krever at selskapene skal overføre eierskap i produksjonen til det statseide bolivianske YPFB; og forplikter utenlandske selskaper til å selge minst 51 prosent av sine eierandeler til den bolivianske stat.

Reaksjonene i regionen var sterkest i Brasil, som med sitt statseide olje- og gasselskap Petrobras har gjort de største investeringene i Bolivia (totalt 43 % av alle investeringer gjort i Bolivias gassektor), og som i alle fall regionalt er avhengig av gassleveransene fra Bolivia. Argentinas import av gass fra Bolivia utgjør ikke mer enn 5 prosent av forbruket. Når de første harde utfall, uvørne formuleringer og posisjoneringer var unnagjort, har man nådd frem til ny prisavtale med Argentina. "Solidaritetsprisen" på USD 3,4 per BTU (british terminal units), er økt til USD 5 per BTU. Forhandlingene med Brasil fortsetter, og i juli startet myndighetene gjennomgangene av de internasjonale energiselskapene i Bolivia.

Investeringer, gjeld, produksjonsutgifter og inntjening granskes. Resultatene skal så danne grunnlaget for reforhandlingen av kontraktene. Regjeringen Morales har uttalt at selskapenes investeringer skal lønne seg, og at den siste toppskatten på 32 prosent for de største raffeneriene er forhandlingsbar i lys av dette prinsippet. Olje- og energiminister Andréz Soliz Rada henvendte seg til de internasjonale selskapene og ba dem om å samarbeide om denne prosessen, som skal gi inntektene fra olje- og gassforekomstene tilbake til det bolivianske folk. Videre sier ministeren at flere av de internasjonale selskapene velger å bli i landet under de nye reglene. Myndighetene er klar over at de selv mangler nødvendig kompetanse og ekspertise, og vil være avhengig av de utenlandske selskapenes deltakelse dersom gassindustrien skal opprettholdes. De har også etterspurt assistanse i den pågående prosessen, fra bl.a. Nederland og Norge.

Morales har tidligere varslet at også gruveindustrien skal nasjonaliseres, men til nå har intet skjedd.

Landreform

Det nasjonale jordreformsinstituttet har siden 1996 jobbet med å finne løsninger på hvordan landeierskapet i Bolivia skal reguleres. Kun 0,2 prosent av all jord benyttes i dag til permanent jordbruk. I mai annonserte landbruksminister Alejandro Almaraz at en storstilt jordreform skal lanseres like før den grunnlovgivende forsamling møtes den 6. august. I det østlige Bolivia vil udyrket jord taes fra store landeiere, mens det i høylandet vil redistribueres statlig eid jord. Eiere av de store kvegfarmene i de østlige provinsene uttrykker bekymring for at en ikke skal klare å skille mellom udyrket og dyrket jord og poengterer at kvegproduksjon krever store landområder. Presidenten for paraplyorganisasjonen for næringslivsinteresser i Santa Cruz, Caico, gikk imidlertid overraskende ut og sa at de ønsket et samarbeid med myndighetene for at jord som ligger brakk skal dyrkes.

Valg til grunnlovgivende forsamling og folkeavstemning om autonomi

Valget til den grunnlovgivende forsamlingen og folkeavstemningen om økt regional autonomi den 2. juli har et betydelig innenrikspolitisk konfliktpotensiale. MAS vant 133 av 255 plasser (om lag 54 prosent) av representantene til forsamlingen, men grunnlovsreform krever to tredjedels flertall, og tvinger MAS til samarbeid med flere små og mellomstore partier for å få kodifisert sine samfunnsreformer i den nye konstitusjonen. Med en "approval rating" de siste fem månedene på mellom 65 og 85 prosent, hadde Morales og MAS ventet seg et bedre valg. Forholdet mellom de tre største partiene MAS, OUIROGAS autonomivennlige parti PODEMOS, og Unión Nacional ble omtrent identiske med resultatene i president- og kongressvalget i desember 2005.

Resultatet av folkeavstemningen viser et svært polarisert Bolivia. De fire provinsene i det ressursrike øst ønsker mer autonomi, mens resten av landet stemte nei til ytterligere regionalt selvstyre. Dette ga et knapt nasjonalt flertall på 53 prosent mot økt selvstyre, versus 47 prosent for. De autonomivennlige kreftene reagerte umiddelbart, og krevde at de store flertallene for økt autonomi i enkelte provinser måtte respekteres. Visepresident García Linera svarte at nei-siden hadde vunnet på nasjonalt nivå, men at alle burde merke seg de sterke majoritetene i de fire ja-provinsene som "et signal, et krav, en forventning og folkets vilje" i disse provinsene. Spørsmålet vil nå bli behandlet av den grunnlovgivende forsamlingen.

Forsamlingen som starter arbeidet sitt 6. august skal i løpet av seks til tolv måneder legge fram et forslag til ny grunnlov for folkeavstemning. Ingen av partiene har lagt fram klare forslag til hva den nye grunnloven bør inneholde. MAS har i dokumentet "Refundar Bolivia" ramset opp prinsipper om større respekt for urfolkstradisjoner både innen politiske prosesser, juridiske prosesser, kollektiv rett til jord; statlig kontroll over naturressursene; gratis helsetilbud; obligatorisk undervisning i urfolksspråk, og mulighet for at presidenten kan gjenvelges. Det er uklart på hvilken måte dette skal integreres parallelt med mer konvensjonelle rettsstatsprinsipper som blir hevdet å skulle ligge til grunn. Opposisjonen har hovedsaklig drevet valgkamp som bidrar til ytterligere polarisering ved å appellere til alle som frykter MAS sine reformer av Bolivia og Venezuelas innflytelse. Mange peker også på faren for at så mange sektorinteresser vil sikre "sine" særinteresser i en ny grunnlov at den vil bli alt for detaljert.

Den økonomiske situasjonen

I følge tall fra IMF estimeres veksten i bruttonasjonalprodukt til å bli 4,1 prosent i 2006, noe som indikerer en fortsettelse på den stabile veksten som har funnet sted i Bolivia de siste årene til tross for politisk turbulens. IMF estimerer en inflasjon på 3,4 % i 2006.

Det er spekulert mye i hva som skjer med Bolivias økonomi dersom de utenlandske selskapene i olje- og gassektoren holder tilbake investeringer. Investeringene falt kraftig umiddelbart etter at den nye petroleumsloven ble vedtatt i mai 2005, og igjen etter nasjonaliseringsdekretet 1. mai. Dersom investeringene reduseres ytterligere vil dette gå utover dagens gass- og oljeproduksjon. Det antas at Venezuela og deres statlige PDVSA, i alle fall på kort sikt, vil erstatte en del av det som eventuelt forsvinner av andre utenlandske investeringer. Dersom gassproduksjonen skal økes merkbart, vil Bolivia trenge enorme investeringer i de nærmeste årene. Ikke minst i infrastruktur for gass-eksport. Spørsmålet er om Bolivia og Venezuela makter dette uten utenlandske partnere.

Prisøkningen i gasseksporten til Argentina, og særlig til Brasil, vil merkes umiddelbart på inntektssiden i statsbudsjettet. Forhandlingene med Petrobras går imidlertid trått, og Brasil hevder at deres avtalevilkår er annerledes en Argentinas, og at de ifølge gjeldende kontrakt ikke vil måtte akseptere en økning i prisen før i 2012 eller forhandle ny kontrakt før i 2019.

Bolivias avtale med USA om tollfritak på eksportartikler mot samarbeid i narkotikabekjempelse - ATPDEA (Andean Trade Promotion and Drug Eradication Act) gir livsgrunnlag for mellom over 50 000 bolivianske småbønder og småeksportører. Avtalen utløper i desember, og den sittende regjeringen er i ferd med å oppdage den klemmen de sitter i for å få fornyet avtalen. Selv om tidligere kokadyrker Morales i valgkampen lovet en utvidelse av den tradisjonelle kokablادproduksjonen, tilbød han i juli å fjerne 5 000 hektar kokaplantasjer i bytte mot en utvidelse av ATPDEA. USA er på sin side lunkne til forlengelse av avtalen fordi de ønsker å fortsette prosessen med å inngå bilaterale handelsavtaler. USA har allerede inngått en slik avtale med Peru (juni 2006) og er i forhandlinger med Colombia. Morales uttalte i mars i år at han "aldri ville underskrive en frihandelsavtale" med USA. Dersom den amerikanske kongressen avslår en videreføringen av ATPDEA, kan en konsekvens bli at Morales utvider sitt økonomisk forhold til Venezuela og Hugo Chávez.

Bilaterale forbindelser og utenrikspolitikk

Forholdet til Argentina og Brasil ble utfordret med nasjonaliseringen, og særlig Brasil, som på et tidspunkt truet Brasil med å trekke tilbake sin ambassadør til Bolivia. Kontrakts- og prisforhandlingene mellom Petrobras og YPFB går trått. Likevel er relasjonene mellom landene gode på politiske nivå. Siden mai har det vært flere møter mellom Morales, Lula, Kirchner og Chavez, og deres felles interesser i Mercosur og den såkalte energialliansen ligger fast. "Invitasjonen" til Bolivia om å bli medlem i Mercosur står ved lag.

Det bilaterale forholdet mellom Chile og Bolivia har lenge vært kjølig grunnet krigen for over hundre år siden som etterlot Bolivia uten tilgang til havet. Nå har det imidlertid for første gang vært tatt initiativ fra begge sider til å behandle spørsmålet om det bolivianske maritime kravet, og det er ventet at den chilenske presidenten Michelle Bachelet og Evo Morales under toppmøtet i Córdoba, Argentina, 21-22. juli 2006 vil diskutere temaet. Det faktum at Argentina har varslet en betydelig økning i prisen på gass til Chile, kombinert med at de leverer et kvantum langt under det Chile trenger, har gjort Bachelet ytterligere forhandlingsvillig overfor gassrike Bolivia.

Morales har aldri vært USAs foretrukne kandidat til presidentembetet, og forholdet har ikke blitt forbedret av den nære relasjonen som har utviklet seg mellom Morales, Chavez og Castro. Venezuelas stadig økende nærvær i Bolivia er dessuten merkbart. Uenighet omkring den tradisjonelle kokablادproduksjonen som Morales forsvarer og USAs motstand mot kokaproduksjon, har også preget forholdet. Her får Morales utilsiktet drahjelp fra FN, som i sin rapport 28. juni 2006 hevder at kokaproduksjonen i Bolivia har gått tilbake med 8 prosent i 2005. Dagen etter hevdet den amerikanske ambassaden i La Paz at deres undersøkelser viste en *vekst* på åtte prosent.

Tidligere i år kom også Morales med uttalelser der han hentydet at CIA gjennom studenter og turister innvaderer Bolivia med fordekte spioner, og drev trening av militært personell, noe som minnet om chavistisk retorikk. Utenriksminister David Choquehuanca uttalte i etterkant at forholdet til USA ikke var "særlig godt. Adolfo Franco, USAIDs representant for Latin-Amerika og Karibia, skriver i The Miami Herald at USA er i ferd med å miste tålmodigheten og at de ikke ønsker en boliviansk versjon av Venezuela.